

Kraljica Ana Celjska

Iz rodu znamenitih grofov Celjskih sta izšli dve kraljici, najprej Ana (kraljica Poljske), za njo pa še Barbara, ki je bila celo trojna kraljica. Medtem ko je Barbara Celjska zelo znana, pa je bila Ana Celjska do letos, ko je poteklo 600 let od njene smrti, razmeroma neznana.

Zmagovita bitka Poljakov proti Nemcem pri Grünwaldu leta 1410

Pred šeststo leti je umrla poljska kraljica Ana Celjska. Maja Lukanc je v diplomskem delu raziskala njeno življenje in odstrla vrsto tančic z njene do zdaj malo znanega življenja. Tako jo lahko kot prvo kraljico iz rodbine grofov Celjskih predstavimo bralcem.

Ana Celjska se je v zgodovino vpisala kot druga žena poljskega kralja in litovskega velikega kneza Vladislava II. Jagiela in s tem postala prva ženska iz celjske grofovske rodbine, ki se je povzpela do kraljevega položaja. Kljub temu je v slovenskem zgodovinopisju do danes ostala skoraj popolna neznanka. Eden od vzrokov za njeno prezrtost je v težko dostopnih in maloštevilnih virih, ki so na Poljskem, kjer je preživela večino svojega kratkega življenja. Predvsem pa je Ana ostala v senci svoje nekoliko mlajše sorodnice Barbare Celjske, ki je kot trojna kraljica burila duhove številnih zgodovinarjev različnih narodnosti. Podobno usodo je Ana Celjska doživela tudi v poljskem zgodovinopisju, ki je več pozornosti posvetilo drugim trem Jagielovim ženam, predvsem prvi, Jadvigi, in Ano

kot domnevno nepomembno akterko potisnilo v ozadje.

Vladislav II. Jagiello

Ana Celjska je bila edina hči grofa Viljema Celjskega (1361–1392) in Ane Poljske (1366–1425), najmlajše preživele hčerke zadnjega poljskega kralja iz rodbine Piastov Kazimirja III. Velikega (1309–1370) in Jadvice Žaganske.

Po smrti ogrsko-poljskega kralja Ludvika Anžijskega leta 1382 je ogrski prestol zasedla njegova starejša hči Marija, mlajša Jadviga pa je po dveh letih pogajanj s poljskim plemstvom s komaj desetimi leti postala poljska kraljica (dejansko kronana kot kralj, rex Poloniae). Medtem so poljski velikaši v sosednji litovski kneževini, s katero jih je

družil predvsem skupni sovražnik – nemški viteški red, našli novega zaveznika. Na poljski prestol so povabili poganškega litovskega velikega kneza Jogaila, ki je po svojem krstu postal znan kot Vladislav II. Jagiello (Wladislaw II. Jagiello). Takoj za tem je sledila njegova poroka z Jadvigo in tako se je leta 1386 rodila zakonska in politična zveza, ki je dve etnični skupnosti povezala za naslednjih nekaj stoletij. Junija 1399 je Jadviga rodila prvega otroka, toda v enem mesecu sta bili tako mati kot deklica mrtvi.

Jagielov položaj na prestolu, ki mu je pripadal s poroko z Jadvigo, je bil omajan, česar se ni zavedal le on sam, ampak tudi poljsko plemstvo in nemški viteški red. Tako poljski velikaši kot Jagiello sam so bili mnenja, da je Ana Celjska primerna izbira za

poroko. Ne nazadnje ni bila le vnučinja Kazimirja Velikega, ampak po materini strani tudi neposredna naslednica poljske krone in sodobniki so videli Ano kot legitimno dedinjo poljskega prestola.

Kronanje leta 1403

Poljski odposlanci z ženinno ponudbo so prispeli v Celje v drugi polovici leta 1400. Herman II. naj bi bil snubitev poslušal v solzah in svojo varovanko brez obotavljanja obljubil v zakon poljskemu kralju. Poročna pogodba je bila podpisana v poljskem kraju Biecz. Navzočih je bilo osem poljskih velikašev in sedem celjskih odposlancev. Ana je s spremstvom zapustila Celje in prek panonskih dežel po približno mesecu dni, 16. julija 1401, prispela v Krakov. Doživela je slavnosten sprejem in množica krakovskih meščanov je z navdušenjem pozdravila vrnitev piastovskega orliča v domače gnezdo.

Do poroke med Ano in Jagielom, o kateri poročajo številne kronike, je prišlo 29. januarja 1402. Nevesta je štela največ dvaindvajset let, medtem ko je bil njen ženin od dvajset do trideset let starejši. Slovesnosti so se udeležili številni visoki gostje iz različnih dežel, zbral se je ves kraljevi dvor in praznovanje je ob viteških turnirjih trajalo več dni. Po končanih slovesnostih je Jagielo odhajajoče goste počastil s čudovitimi darili.

Kronanje nove kraljice je prišlo na vrsto dobro leto dni po poroki, 25. februarja 1403. Slovesnosti se je najverjetneje udeležil kralj Jagielo, ki naj bi tudi aktivno sodeloval pri organizaciji kronanja. Ano je v wawelski katedrali v Krakovu kronal in mazilil novi gnieznenski nadškof Nikolaj Kurowski. Na kronanju se je zbrala množica povabljenih škofov, princev, grofov in več dni so dogodku v čast potekale igre. Na povabilo Jagiela je na kronanje prišla tudi Anina mati, hči Kazimirja Velikega, kar je še dodatno podkrepilo piastovski izvor nove kraljice.

Srečanja Ane in Jagiela

Ana je soproga od začetka spremljala na številnih poteh, s katerimi je vzdrževal oblast v kraljestvu. Skoraj vsako leto se je odpravila na eno ali dve daljši potovanji, najpogosteje v Rdečo Rutenijo, občasno pa tudi na Velikopoljsko. Dolge poti so

dopolnjevale še številne krajše po Malopoljskem, ki so bile odvisne od razporeda Jagielovih stalnih obhodov političnih središč. Na samostojna potovanja se je Ana odpravljala redko. Viri o njih pričajo šele po rojstvu hčere in navadno se je podala na posesti, oddaljene dan ali dva jeze od Krakova. Kraljico je na potovanjih vedno spremljal dvor, ki je v povprečju štel okoli 45 ljudi. Vse Anine poti so se začele in končale v prestolnici, kjer je kraljica v nasprotju s kraljem preživela tudi največ svojega časa.

Srečanja Ane in Jagiela so bila redka in kratka, na potovanjih sta do končnega cilja večinoma potovala ločeno. To bi lahko nakazovalo precej hladen odnos med zakoncema (za skupne poti Jagiela in njegove tretje žene Elizabete Granovske ni bilo nobenih ovir), ki so ga občasno zaznamovali tudi izbruhi ljubosumja.

Rojstvo hčere

Leta 1407, ravno ko je postalo jasno, da Ana pričakuje otroka, jo je Jagielo osumil prešuštva s kar dvema vitezoma. Javnost se je postavila Ani v bran in Jagielo je bil obtožen lahkomiselnosti, s katero je onečastil svojo soprogo. V spomin na to epizodo sta se ohranili dve pismi, ki ju je Ana napisala v samoobrambi in izražata stisko, v kateri se je znašla kraljica. Mogoče je, da so za obtožbami stali politični motivi, a najverjetneje govorice niso bile naperjene neposredno proti Ani kot kraljici, ampak so želele predvsem zbuditi dvom o Jagielovem očetovstvu. Podobna sumničenja so doletela še dve Jagielovi ženi in zdi se, da je kralj spričo velikih starostnih razlik v zakonu ter svojih dolgih odsotnosti zlahka verjel, da ga njegove soproge varajo.

Prvih pet let zakona Ane in Jagiela ni prineslo močno zaželenega otroka in odsotnost naslednika je za kraljico gotovo pomenila neizmeren dinastičen pritisk. Edina hči se je paru rodila 8. aprila 1408 in poimenovali so jo Jadviga. Obstaja možnost, da to ni bila Anina prva nosečnost, ampak da se je dete rodilo šele po številnih spontanah splavih. Rojstvo otroka je otoplilo odnos med zakoncema in najverjetneje tudi nekoliko okrepilo Anin položaj na dvoru, saj je dokazala, da lahko še vedno zagotovi tako zaželenega prestolonaslednika. Po enajstih letih zakona je

Legendarni poljski kralj Vladislav II. Jagiello s svojimi ženami, Ana Celjska je tretja z leve.

postalo jasno, da je rojstvo moškega potomca malo verjetno. Zato so marca 1413 takrat petletno kraljično Jadvigo razglasili za dedinjo poljskega kraljestva, kar je bil zagotovo eden najpomembnejših trenutkov v življenju njene matere Ane.

Anina vloga

V letih svojega kraljevanja je bila Ana priča številnim pomembnim dogodkom na Poljskem. Med najpomembnejše zagotovo spada zmaga združene poljsko-litovske vojske proti nemškemu viteškemu redu 15. julija 1410 med vasicama Grünwald in Tannenberg. Jagielo za kraljevega namestnika v času vojne ni določil svoje soproge, kot je to storil kralj Sigismund z Barbaro (Celjsko) konec leta 1412, ampak je za vse kraljeve zadeve pooblastil gnieznenskega nadškofa Nikolaja Kurowskega. Je pa dan po odločilnem spopadu Ani poslal pismo s poročilom o zmagi, ki predstavlja pomembno pričevanje z grūnwaldskega bojišča.

Nekaj mesecev pred bitko je v duhu povečane →

Poljski kralj Vladislav II. Jagiello

Maja Lukanc je raziskala življenje Ane Celjske.

diplomatske aktivnosti na Poljsko prišel Herman II. Celjski, ki je v imenu Sigismunda Luksemburškega vodil pogajanja glede poljsko-pruskega spora. Zdi se, da to ni bila njegova prva diplomatska intervencija v poljskih zadevah, saj zaznamek v krakovski računski knjigi poroča, da mu je Jagielo leta 1405 poslal pismo. Herman II. je Poljsko osebno obiskal še vsaj dvakrat v letu 1412, ko je vodil pogajanja, s katerimi je ogrski kralj želel skleniti sporazum z Jagielom, ki si je po zmagi nad nemškim viteškim redom okrepil mednarodni položaj. V tej diplomatski igri sta sodelovali tudi soprogi obeh vladarjev, Celjanki Ana in Barbara. 9. marca 1412 se je Ana na povabilo Sigismunda Luksemburškega odpravila na Ogrsko in se v Kežmaroku srečala z ogrskim kraljevim parom. Sigismund je prek obeh kraljic očitno želel zgladiti teren za sporazum, morda pa je prek Ane in Barbare celo želel vplivati na Jagiela. To je tudi edino izpričano srečanje obeh celjskih kraljic, med katerima je zagotovo obstajal stik, saj je ohranjen Anino pismo Barbari, ki pa zagotovo ni bilo edino, ki sta si ga sorodnici izmenjali.

Sodelovala v upravi

Zaradi maloštevilnih virov, ki bi pričali o Aninem političnem in upravnem delovanju, se je uveljavilo mnenje, da kot kraljica ni imela posebnega vpliva niti na svojega moža niti na politično dogajanje v kraljestvu. Iz Anine korespondence se je ohranilo le devet pisem in dva mandata. Na podlagi tega ni mogoče presoditi, ali je pomanjkanje virov posledica njene neaktivnosti ali pa je material preprosto podlegel zobu časa. Posledično je Anino vlogo in njen vpliv v javnem življenju poljskega kraljestva nemogoče realno ovrednotiti. Na potovanjih je opravljala reprezentativno vlogo, ki je zaradi njenega piastovskega rodu predvsem na pridruženih poljskih ozemljih Rdeče Rutenije dobila tudi politični značaj. Pogosto je

bila navzoča pri pogajanjih med Jagielom in ogrskimi odposlanci, kjer je pomembno vlogo igrala njena sorodstvena povezanost z ogrsko kraljico Barbaro Celjsko in Hermanom II. Celjskim kot Sigismundovim odposlancem. V času Jagielove odsotnosti zaradi bitke pri Grünwaldu sicer ni bila njegova namestnica, a se je ohranila drobna sled njene diplomatske aktivnosti. Pri papežu, Sigismundu Luksemburškem in Hermanu II. Celjskem je posredovala v zadevi krakovskega meščana, ki je bil zajet na Ogrskem. Do določene mere je sodelovala tudi v upravnem življenju kraljevine, kar nakazuje dva ohranjena mandata, ki urejata upravne zadeve njenih podrejenih in sta bila izdana tik pred Aninim odhodom na srečanje z Barbaro.

Grb v Sandomierzu

Če je bila domnevno tiha in pasivna kraljica, preseneti odkrito sovražna opazka, ki jo je Ani namenil pruski letopisec. Celjanki je očital, da je kot nasprotnica nemškega viteškega reda v vojno z njim potegnila tako kralja kot celotno Poljsko. Sklenil je z zadovoljstvom, da je kmalu umrla, saj bi drugače nad red priklicala še več nesreč. Vzrok za kronistovo nenaklonjenost je najverjetneje v pismu, ki ga je kraljica napisala za koncil v Konstanci – tako tam niso bili navzoči le Herman II. ter njegova otroka Friderik II. in ogrska kraljica Barbara, ampak se je s pomočjo pisane besede slišal tudi Anin glas. V pismu je osvetlila poljski pogled na pokristjanjevanje Samogitije, ki mu je bila tudi sama priča

na potovanju po Litvi v zimi 1413–1414. Izpostavila je Jagielovo prizadevanje za širitev katoliške vere med prebivalstvom in obsodila nasilno ravnanje križnikov, ki naj bi metalo slabo luč na celotno krščansko občestvo – njeno ostro stališče tako pojasni kronistovo neprijazno opazko. Dodaten namig na Anino protikrižniško usmerjenost bi lahko predstavljala upodobitev njenega grba (od skupno petih ohranjenih) v stolni cerkvi v Sandomierzu, kjer naj bi se vsako leto ob obletnici grünwaldske bitke slovesno spominjali zmage nad največjim sovražnikom kraljestva. Celjanka je v diplomatski igri z nemškim viteškim redom torej odigrala določeno vlogo, vsekakor pa omenjeno pismo koncilu v Konstanci predstavlja najpomembnejšo manifestacijo Aninega političnega udejstvovanja.

Zgodovinski spomin

Ana Celjska je umrla 20. ali 21. marca 1416 ob štirih popoldne v krakovskem gradu. Ob smrti je štela največ 36 let. Jagielo je razglasil splošno žalovanje in Ano so pokopali pod oltar sv. Doroteje v wawelski katedrali, kamor so petnajst let kasneje položili tudi njuno hčer Jadvigo.

Šeststo let po smrti Ane Celjske ne najdemo v slovenskem zgodovinskem spominu. Celje je zapustila že kot mlado dekle, a prek stikov s Hermanom II. in z Barbaro Celjsko je z današnjim slovenskim ozemljem ostala na neki način povezana, čeprav na njem ni nikoli delovala. Zaradi redkih sledi Anine podobe ne moremo naslikati v takšnih podrobnostih, kot bi si želeli, sklenemo pa lahko, da je imela prezrta kraljica zagotovo nezanemarljiv vpliv tako na vzpon grofov Celjskih kot na življenjski utrip poljskega kraljestva. Zagotavljal ji ga je sam kraljevi položaj, hkrati pa tudi večja ali manjša lastna angažiranost, ki se je morala gibati v okviru poznosrednjeveške predstave o splošni vlogi kraljice. Največjo težo pa je imel predvsem Anin plemeniti izvor, ki je ustvaril dinastični most med piastovsko preteklostjo in jagielonsko prihodnostjo poljskega kraljestva. Ob 600. obletnici smrti Ane Celjske je Pokrajinski muzej Celje izdal knjigo o njej (že pred leti pa o Barbari Celjski). ✕

